

Dr. Benjamin Ipavic, skladatelj slovenski.

(Življenjepisna črtica. — Ob sedemdesetletnici njegovega rojstva napisal *M. P.*)

Kakor proslavljamo odločne može, ki so se neustrašeno borili za naša prava; kakor s častjo izrekamo imena onih pesnikov in pisateljev, ki so budili in blažili svoje rojake: prav tako se spodobi, da nikdar ne pozabimo tistih posebnih izvoljencev božjih, katerim se imamo zahvaliti, da se danes slovenska pesem ne razlega samo po naših travnikih in logih, ne samo pod našimi bornimi kmetišskimi krovi, temveč tudi po mestnih koncertnih dvoranah in po veličastnih prostorih Talijinih svetišč, domačih in tujih. V mislih imamo naše vrle skladatelje, ki so bodisi zbirali med prostim narodom raztresene popevke in jim dajali uglajeno, umetniško dostojno obliko, bodisi stvarjali ko individualni umetniki sami iz sebe nesmrtna glasbeniška dela.

Do današnjega veka se je slovenska pesem plaho skrivala po kmetiških hišah in cerkvah. Šele s prerojenjem našega celega kulturnega življenja se je porodila in oživila tudi pesem slovenska, in v tisti dobi iskati nam je pravzaprav pravega početka naše narodne glasbe. Rihar in Potočnik sta bila ona dva zaslužna moža, ki sta jela orati ledino na polju slovenske glasbe in že l. 1826. objavila svoje prve skladbe. Njuno stališče je bilo težko, prvi poskusi so bili skromni. Pa začetek je bil storjen, in skoro se je k njima pridružilo lepo število nadarjenih mladih skladateljev, ki so se resno in požrtvovalno poprijeli naše glasbe, gojili jo po pravih načelih in ji pripomogli do tistega odličnega viška popolnosti in dovršenosti, na katerem jo nahajamo danes. Kdo se tu z domoljubno hvaležnostjo ne spominja mož, kakor so bili Fleišman, Gašpar in Kamilo Mašek, Vilhar, Davorin Jenko in v poznejši dobi: Grbić, Foer-

ster, Nedvčed, Hajdrih, Fajgelj, Hubad, Sattner itd.! Izmed vseh teh pevcev pa se posebno odlikuje mož, čigar prvi poskusi na glasbenem polju spadajo v dobo naših prvih narodnih pevcev in ki od tedaj neprestano do danes, skoro pol veka, bogati naše glasbeno slovstvo s prekrasnimi proizvodi redke svoje skladateljske nadarjenosti. Ta mož je dr. Benjamin Ipavic¹, sin zelenega Spodnjega Štajerja.

Zibel je tekla dr. Benjaminu Ipavcu v Šentjuriju pri južni železnici. Narodil se je ondi 24. grudna l. 1829. Glasba se mu je omilila že, ko je bil otrok; njegova mati je bila sama dobra igralka na glasovirju in mu je tudi vcepila prve glasbene nauke.

Zanimive in poučne so črtice o njegovih mladih letih, katere je iz svojega življenja sam pripovedoval na slavnostnem večeru — dne 8. grudna l. 1899. —, ki so mu ga ob sedemdesetletnici njegovega rojstva priredili graški Slovenci.

„Za časa mojih mladih dni so bili vsi Slovenci nemški odgojeni. V moji rojstni vasi, v Šentjuriju, so se poučevali v ljudski šoli vsi predmeti nemški, le veronauk se je razlagal slovenski. Popolnoma nemška je bila tedaj tudi celjska gimnazija, na katero sem prišel. Izmed mojih sošolcev sta l. 1843. brala Bleiweisove „Novice“ samo dva, namreč Vrečko in Lončar. Kakor druge, vzbudilo je tudi mene leto oseminštirideseto. Tedaj sem se šele zavedel slovenskega svojega rojstva, postal sem Slovenec in tak sem ostal do danes. V jeseni l. 1850. sem bil voditelj pevcev graškega „Slovenskega pevškega društva“. L. 1851. smo imeli že veliko besedo v „Musikvereinu“. Nemci so nas tedaj

¹ Slika njegovo smo objavili v listu l. 1893., str. 496. Pišemo „Ipavč“, kakor se piše sam.

trpeli; ni jih bilo strah pred nami, ker še nismo vstajali. L. 1852. smo napravili koncert v „redutni dvorani“. Potem sem odšel v Beč. Deloval sem vedno za glasbo. V politiko se nisem nikdar mešal. Bival sem pač v Gradcu, in ta je trdo nemško gnezdo. Moja zdravniška praksa je bila dobra; radi glasbe me Nemci niso črtili. Zgodaj že sem se bavil s harmonijo. Pri dr. Viljemu Mayerju sem se učil kontrapunkta in instrumentacije. In ti stvari priporočam vsakemu pevcu. Melodija je srce, polifonija duša muzike. Harmonija, melodija in kontrapunkt — to je neobhodno potrebno za vsakega pravega muzika.“

Tako Ipavic sam! Spopolniti moramo njegove črtice še z nekaterimi dodatki.¹ Prve, osnovne glasbene nauke je prinesel v Celje že s sabo z doma. V Celju ga je poučeval nadalje v glasbi organist Köppl, posebno pa Čeh Vaclav Fassel. Prirojeni dar in veselje do svojega predmeta sta prisilila že tedaj Ipavca, da se je tudi sam poskusil v glasbi, čeprav mu je takrat še nedostajalo pravih pojmov o teoriji in harmoniki. Prvi njegov kompozicijski poskus je bil valček, ki ga je naslovil „Knospen“.

V Gradec je prišel Ipavic l. 1845. Ves mladi skladateljski naraščaj je bil tedaj v Gradcu pod vplivom Straussa in Lannerja. Zato se ni čuditi, ako je i Ipavic pod vplivom te struje zlagal le plesne skladbe. S slovensko glasbo se je počel natančneje baviti šele l. 1850., ko so ga — brez njegove vednosti — izvolili za pevovodjo v „Slovenskem pevskem društvu“.

To društvo je štelo med svojimi udi mnogo vrlih pevcev; naj se imenujejo samo: Viktor Bučar, Magdič, Šušteršič, dr. Toman, Vrečko i. dr. Da, pevci so bili, a nedostajalo je dobrih skladb. Ipavic je bil takorekoč primoran, pisati slovenske zборе za svoje pevce. Vrlo so napredovali

pod Ipavčevim vodstvom pevci; pokazali so to ob svojih javnih nastopih. Bilo je skoro drzno podjetje, proizvajati slovenske in slovanske skladbe v Gradcu, pred nemškim občinstvom. No, bili so tedaj pač graški Nemci treznejši, in tedaj še ni bilo med njimi tiste nepopisne nestrpnosti in brezprimerne podivjanosti, katera dandanes izključuje vsak, še tako nedolžen in nepolitičen nastop v Gradcu bivajočih Slovencev.

Pri že omenjeni besedi l. 1851., meseca grudna, je bil Lovro Toman slavnostni govornik. L. 1852., dne 23. sušca, je priredilo „Slovensko pevsko društvo“ prvič javno „besedo“ in to v večjem obsegu. Ipavic in pevci so dobili vsestransko pohvalo; pevci so iz hvaležnosti izročili požrtvovalnemu svojemu vodju Ipavicu lepo, rubinasto-rdečo kupo z napisom: „B. Ipavic-u, pevovodju prve besede v Gradcu dne 23. marca 1852.“ Še istega leta, meseca rožnika, je priredilo imenovano društvo drugo javno „besedo“, pri kateri se je prvič pel Ipavčev lepi, dobro znani čveterospjev „Zapuščena“. V tisto navdušeno dobo spadata Ipavčeva zbor „Sirotica“ in „Ilirija oživljena“, in prekrasni, dandanes popolnoma ponarodeli čveterospjev „Domovini“, ki ga je skladatelj priredil tudi za glasovir s tenor-solom. Ta samospjev je zložil Ipavic nalašč za Viktorja Bučarja v Ljubljani.

Da dovrši medicinske študije, se je napotil Ipavic s svojim bratom Gustavom v Beč. Tu se mu je pač razkrila glasbena umetnost v vse drugačni luči in dovršenosti kakor doslej. In Ipavic ni zamudil nobene prilike, da je ne bi porabil za svoj poklic. Kakor v Gradcu, tako je tudi sedaj na Dunaju marljivo komponiral.

Na Dunaju je izšla l. 1859. „Pesmarica za kratek čas“, katero so na svetlo dali trije domorodci iz Šentjurija na južni železnici, namreč: Benjamin in Gustav Ipavic in župnik Dragotin Ripšl.¹

¹ Za ta spis sta se rabila tudi ta-le dva vira: „Pesmarica Glasbene Matice. Zbori za štiri moške glasove. Uredil Josip Čerin, koncertni vodja.“ (Str. VII. in VIII.) — „Slovensko petje v preteklih dobah. Spisal, izdal in založil Fran Rákuša, nadučitelj“, l. 1890. (Str. 154—156.)

¹ Dragotin Ferdinand Ripšl (roj. 1. listopada l. 1820), duhovnik lavantinske škofije, je bil znan veseljak in vnet pevec. Uglasboval je svoje, pa tudi Orožnove, Hašnikove in Lipoldove pesmi.

Ta pesmarica obsega dvajset napevov, med drugimi od Benjamina Ipavca: „Premembo“ („Kdo bi zmerom tužen bil“) in „Zdravičko“ („Ko b' sodov ne b'lo“).

L. 1859., meseca mal. travna, je napravil Ipavic doktorat, vrnil se v Gradec in se tam nastanil ko praktični zdravnik. L. 1871. so ga imenovali primarija na otroški bolnici sv. Ane, in tam slušbuje še sedaj. Dr. Benjamin Ipavic uživa v Gradcu glas izbornega, vestnega zdravnika. Tisti kratko odmerjeni čas, kar mu ga preostaja od težavnih stanovskih poslov, pa posvečuje z mladeniškim navdušenjem, dasi star po letih, svoji ljubljenci: glasbi slovenski. Dr. Benjamin Ipavic je značajan slovenski mož, blagodušen podpornik graške izvenakademične podružnice sv. Cirila in Metoda in požrtvovalen podpredsednik podpornega društva za slovenske visokošolce v Gradcu. A vrnimo se k njegovemu glasbenišskemu delovanju!

L. 1862. je izdal s svojim bratom prvi zvezek „Slovenskih pesmi“ za jeden glas pri Tarmanu v Celju; l. 1864., meseca rožnika, je sledil drugi zvezek pri istem tiskarju. Zložil je „Milotinke“ (3 zvezki, izdala „Glasbena Matica“ za samospjev s klavirjem). „Glasbena Matica“ je izdala tudi jednajst Ipavčevih mešanih zborov pod naslovom „Zvončki ubrani“ in poleg tega, v posebnem zvezku, šest čveterospjevov, med katerimi se posebno odlikuje „Zapuščena“; v isti zbirki se nahaja tudi krasna skladba, katero je poleg Maška zložil na Koseskega veličansko pesem „Kdo je mar?“ in sicer na poziv dr. Janeza Bleiweisa. Ipavic je zložil tudi tri kantate: dve o priliki Prešernove slavnosti l. 1872. in tretjo ob sedemdesetletnici dr. Janeza Bleiweisa. V novejšem času je tudi sotrudnik vrlega našega glasbenega lista „Glasbene Zore“.

Dr. Benjamin Ipavic je tudi oni zaslužni mož, ki je z dvema lepima deloma pomnožil tako skromni repertoar slovenske izvirne opere. Pred njim smo imeli Slovenci le jedno domače operno delo (seveda, ako ne vpoštevamo Zupanove operete „Belin“ iz prejšnjega stoletja), namreč opereto Miro-

slava Vilharja: „Jamsko Ivanko“, ki je izšla l. 1850., meseca velikega travna pri Lercherju v Ljubljani pod naslovom: „Jamska Ivanka, izvirna domorodna igra v treh dejanjih s pesmami od Miroslava Vilharja.“ Posvečena je bila „Slovenskemu društvu“ v Ljubljani. Temu Vilharjevemu delu se častno pridružuje Ipavčeva opereta: „Tičnik“, zložena na besede Kotzebuevove. Pela se je v Ljubljani prvič l. 1862. Mnogo bolj nego s „Tičnikom“ se je Ipavic proslavil z lirično opero: „Teharski plemiči.“ Kdo izmed prijateljev slovenskega gledališča še ni slišal te opere, v kateri se z nedosežno milino opeva jeden najmikavnejših spominov iz slovenske zgodovine? In kdo se še ni naslajal z ono krasno podoknico iz te opere? „Teharske plemiče“ je zložil Ipavic na besede Antona Funtka; peli so jih prvič s popolnim uspehom dne 10. grudna l. 1892. v ljubljanskem gledališču. Drugo leto, dne 22. svečana, pa je prihitelo v Ljubljano nad štiristo štajerskih Slovencev, med njimi mnogo Teharčanov, da bi tudi čuli in se radovali ob prelepih spevih, ki navdušeno slikajo slavo njihovih pradedov — teharskih plemičev. To sta dve večji skladbi Ipavčevi. Ž njima si je poleg Vilharja, Foersterja in Parme pridobil častno ime ustanovitelja slovenske izvirne opere. Gotovo je hotela „Glasbena Matica“ odlikovati poleg drugih Ipavčevih velikih zaslug za domačo glasbo tudi še posebej zasluge za domačo opero, ko ga je izvolila za svojega častnega člana.

Namen teh vrstic nikakor ni, baviti se natančneje z obsežnim skladateljskim delovanjem dr. Benjamina Ipavca in podrobno naštevati velike vrline in prednosti njegovih skladb; v ta namen bi bila potrebna obširna glasbena študija. Tukaj se pred bravcem samo v glavnih potezah in najmarkantnejših črtah razgrinja življenje in pa delo moža, ki ni nikdar delal hrupa v našem javnem življenju, temveč le živel ljubljenci svoji — slovenski glasbi; ki se ni nikdar glasno bahal s svojim rodoljubjem, temveč pokazal s svojimi krasnimi glasbenimi deli ljubezen do svojega naroda. Preko pol stoletja že

prepeva in sklada Ipavic slovenske napeve; preko pol stoletja že blaži in dramati rojake in jim poklanja leto za letom sadove za najlepši dušni užitek. Koliko vrstnikov svojih, ki so ž njim vred v letih našega narodnega probujenja navduševali rojake z vznesenimi spevi, je že videl, da so padli v grob! Njega pa nam je ohranilo nebo in mu naklonilo redko veselje, da je sam priča, kako bujno se je razvila slovenska glasba, med katere prvimi buditelji je bil pred toliko in toliko leti on sam. In ozira se pač lahko s ponosom na to lepo razvitje slovenske pesmi, za katero si je pridobil sam toliko neprecenljivih zaslug. Presladka mu mora biti zavest, da ga danes po širokem slovenskem svetu skoro ni kraja, kjer bi se ne razlegali mili zvoki njegove „Domovine“, njegove „Zapuščene“ in še mnogih drugih njegovih omiljenih skladb. Dr. Benjamin Ipavic je ljubljenev vseh slovenskih pevcev, in ž njimi vred mu častita naš list k njegovi sedemdesetletnici in kliče: na mnoga leta!

* * *

Ne moremo si kaj, da se ne bi na tem mestu spomnili tudi brata dr. B. Ipavca, nam-

reč: dr. Gustava Ipavca. Vsaj je tudi on podaril Slovincem marsikateri prelep spev in deloval v zvezi s svojim bratom Benjaminom uspešno in plodovito na polju naše glasbene umetnosti. Kakor brat mu Benjamin rodil se je tudi Gustav v Šentjuriju ob južni železnici, in sicer 15. vel. srpana l. 1831. Šolal se je v Šentjuriju, v Celju, v Gradcu in postal na Dunaju l. 1858. doktor vsega zdravilstva. Od kimavca istega leta naprej živi ko praktičen zdravnik v svojem rojstvenem kraju in je jeden izmed najzaslužnejših šentjurijskih rodoljubov. Glasbe se je učil z bratom Benjaminom pri Köppelu v Celju in se nadalje izobraževal v njej v Gradcu in na Dunaju. Prva njegova skladba je čveterospev „Zvezda“. Obče znane in priljubljene so njegove pesmi: „Danici“ („Al' na tujem tudi zvezda me poznaš?“), „Slovenec sem“ in „Mornarska“. Poleg teh je zložil še lepo vrsto: samospevov, dvo-spevov, moških in mešanih zborov, koračnic, plesov — vseh nad petdeset. Bog ohrani tudi dr. Gustava Ipavca še dolgo slovenski glasbi!

Časten spomin tudi slovenski materi, ki je dala svojemu narodu taka sinova!

Stari srakoper.

(Črtica iz njegovega življenja. — Spisal Iv. Koprivnik.)

I.

Bilo je v pozni pomladi. Breganov pastir je pasel zunaj vasi. Ob pašniku je stalo košato leščinjje. Pod leščinjem je skakucal po jedni nogi star srakoper. Perje mu je bilo mršavo, repa je imel samo pol, iz kožuška na trebuhu mu je gledala štula desne noge. Oprezno in plaho je zrl okoli sebe. Ko je zagledal pastirja, pognal se je z vso silo na dolgo leskovo vejo in glasno začivkal. Ker je videl, da mu pastir ne stori nič žalega, gledal ga je zaupljivo; v črnih, trudnih očeh

so mu zaigrale solze. Pastir, to zapazivši, ga je vprašal poln usmiljenja in sočutja: „Zakaj pa si žalosten, hromi in pohabljeni tiček?“ Stari srakoper strese razmršeno perje in jame pripovedovati pastirju, kaj je doživel. Pripovedoval pa je to-le:

II.

Kakor vidiš, mi potekajo leta, in kmalu bo konec trpljenja v tej dolini solz. Doživel sem mnogo veselega in prijetnega, pa tudi dokaj bridkosti.